

Ylläpitävät tekijät

Valikoivasti puhumattomat lapset voivat puhua vapaasti vain pienelle joukolle ihmisiä. He kokevat paniikin ja äärimmäisen ahdistuksen tunteita, jos heidän pitää puhua kelle tahansa muulle – tämä ei liity mitenkään siihen, millainen toinen on, vaan se on automaattinen reaktio, joka on kehittynyt menneisyydessä, kun puhumisesta on tullut vaikeaa. Huomaamattaan ystävät, perheenjäsenet tai työntekijät voivat vahvistaa puhumisen pelkoa

- i) painostamalla lasta puhumaan (usein hyvin hienovaraisilla tavoilla)
- ii) sallimalla lapsen välttää sosiaalisia tilanteita kokonaan.

Kaikenlaisesta painostamisesta täytyy ensin luopua, sen jälkeen lasta tuetaan vähitellen kohtamaan pelkoaan pienin hallittavin askelin lapsen sietämässä tahdissa.

Mahdollisia puhumattomuutta ylläpitäviä / edistymistä hidastavia tekijöitä kotona

- lapsi kuulee toistuvasti sanottavan ´hän ei puhu´, ´älä odota hänen puhuvan´ ym.
- lapsen puhumiseen liittyvää ahdistusta ei avoimesti hyväksytä
- lasta painostetaan puhumaan tilanteissa, joissa se on selkeästi lapselle vaikeaa
- puhumattomuus aiheuttaa perheenjäsenissä suurta ahdistusta/häpeää ja tunne välittyy lapselle painostuksena (esim. toistuva kysely edistymisestä; huolesta puhuminen; kannustaminen (auttavien selviytymiskeinojen antamisen sijaan); kysymällä lapselta, miksi hän käyttäytyy niin kuin käyttäytyy ja koska aikoo muuttua)
- lapselle asetetaan epärealistisia tavoitteita tai tarjotaan palkkioita puhumisesta
- vähän odotusta tai tarvetta puhua/kommunikoida
- vanhempi/sisarus toimii lapsen puolesta, jotta vältetään häpeää/ahdistusta/pettymystä (esim. vastaa lapsen puolesta; ottaa vastaan lapselle ojennettavan tavarat)
- puhumattomuus mielletään vierastamiseksi tai suuttumukseksi
- on hyvin vähän mahdollisuuksia yhdistää tai havainnoida perheen ulkopuolisia sosiaalisia tilanteita
- vieraille puhumisesta/riskien otosta varoitellaan voimakkaasti
- lapsen annetaan välttää ahdistavia toimintoja sen sijaan, että muokattaisiin toiminto sellaiseksi, että lapsi pärjää siinä ja autettaisiin lasta selviämään ahdistuksensa kanssa
- hellyydenosoituksia/halauksia annetaan lapselle pikemmin tilanteissa, joissa hän vetäytyy kuin tilanteissa, joissa hän osallistuu

Mahdollisia puhumattomuutta ylläpitäviä / edistymistä hidastavia tekijöitä koulussa

- lapsen puhumiseen liittyvää ahdistusta ei avoimesti hyväksytä
- lapsi tuntee, että luokkatoverit/aikuiset eivät hyväksy häntä, koska hän ei puhu
- lapsi kokee, että häntä painostetaan puhumaan (esim. pyydetään osallistumaan ja asetetaan huomion kohteeksi; pelko siitä, että valitaan vastaamaan kysymykseen/lukemaan ääneen)
- aikuinen katsoo lasta odottaessaan vastausta tai vaatii katsekontaktia
- palkkioita tarjotaan asioista, joita lapsi voisi tehdä, eikä asioista, joita hän tosiasiallisesti tekee
- lapseen kohdistetaan epärealistisia odotuksia, esim. ´Oletko tänään valmis puhumaan minulle?´; ´En voi auttaa sinua, jollet kerro minulle´; asetetaan epärealistisia tavoitteita ilman suunnitelmaa
- aina iso yleisö/mahdollisuus, että joku kuulee/vähän mahdollisuuksia kahdenkeskiseen työskentelyyn aikuisen kanssa tai työskentelyyn ystävien kanssa, joille lapsi puhuu kotona
- odotetaan lapsen oma-aloitteisesti pyytävän apua/päästä wc:hen tai kertovan sairastumisestaan/kiusaamisesta ym., kun lapsi ei siihen pysty
- luokkatovereiden kiusaaminen/vaatimukset puhua tai ylisuojelu, kuten ´hän ei voi puhua´
- sosiaalisten suhteiden puute/eristäytyminen/luokkatovereiden ja/tai opettajien taholta sivuutetuksi tuleminen
- luottamuksen pettäminen (esim. opettaja videokuvaa/nauhoittaa ilman lapsen lupaa; työntekijöiden ristiriitaiset viestit/odotukset)
- ei tarvetta muutokselle – muita kommunikointikeinoja käytetään korvaamaan puhuminen ennemmin kuin auttamaan kohti puhumista
- huomio kiinnitetään siihen, että lapsi puhuu, eikä jatketa normaalia keskustelua